Pierwsze audycje radiowe nadane zostały ponad 100 lat temu. Radio stało się niezastąpionym źródłem komunikacji społecznej, a jego znaczenie w życiu społeczeństw XX wieku i ogromny dorobek artystyczny i publicystyczny jest nie do przecenienia. Jak zachować ulotną pamięć fal radiowych, jakie znaczenie dla badań historycznych posiadają archiwa publicznych i prywatnych nadawców radiowych, gdzie i jak szukać materiałów radiowych, jak rozwiązywać problemy prawne w wykorzystaniu informacji i nagrań do badań naukowych, jak dokumentację tego typu wartościować - te i inne problemy i pytania próbują rozwikłać autorzy najnowszej publikacji pod redakcją Markusa Behmera (Universität Bamberg), Bettiny Hasselbring (Bayerischer Rundfunk) i Birgity Bernard (Westdeutscher Rundfunk) poświeconej temu tematowi - „Das Gedächtnis des Rundfunks. Die Archive der öffentlich-rechtlichen Sender und ihre Bedeutung für die Forschung“(dosł. Pamięć radia. Archiwa nadawców publicznych i ich znaczenie dla badań naukowych).

Autorzy we wstępie przedstawiają jako główną motywację realizacji przedsięwzięcia, duże zainteresowanie badaczy tematyką źródeł radiowych. Ci z kolei prowadząc poszukiwania napotykają na swojej drodze wiele przeszkód. Chodzi tu głównie o niedostatki prawne związane z pominięciem w przepisach prawa archiwalnego, od szczebla federalnego po prawo landowe oraz uregulowania Deutschen Nationalbibliothek, przepisów związanych z przechowywaniem i udostępnianiem materiałów radiowych. Każda więc instytucja nadawcza rządzi się własnymi regulacjami w tym zakresie. Autorzy przytaczają przeprowadzoną w 2011 roku przez ARD – jednego z największych publicznych nadawców radiowo-telewizyjnych w Europie, ankietę, która wskazuje, że źródła radiowe wykorzystywane są nie tylko do badania zjawisk komunikacji społecznej i medioznawstwa, ale także w wielu innych dyscyplinach wiedzy.

Zespół autorski pomimo skomplikowanej materii, osiągnął założone cele, a więc: przedstawia istotne struktury archiwum publicznej radiofonii i telewizji w Niemczech; stanowi wprowadzenie do głównych rodzajów źródeł radiowych, które są przechowywane przez nadawców radiowych; określa typowe obszary badań - historia organizacji, polityki programowej, historia nadawanych programów, historia architektury, sztuki i historia gospodarczej; omawia zarówno perspektywy (nowe technologie) oraz bariery (aspekty prawne, komunikacyjne) archiwizacji i wykorzystania tych archiwów.
Publikacja zawiera ponadto przydatną listę adresów i kontaktów do różnych działów archiwum nadawców oraz słowniczek i wykaz skrótów.

Publikację można traktować jako praktyczny przewodnik dla zdezorientowanych badaczy, dający podstawy wiedzy o archiwach nadawców w tematach często enigmatycznych dla użytkowników takich jak m.in. różnice zadań archiwów bieżących i historycznych z zasobem radiowym, specyfika materiałów źródłowych w postaci nagrań radiowych, oprzyrządowania (innego przecież niż przy dokumentacji aktowej) do praktycznej pracy archiwalnej. Książka określa wytyczne w odniesieniu do dwóch poziomów dostępu: wyszukiwania źródeł oraz korzystania z nich w archiwum.

Niestety, nie wszystkie aspekty obejmujące zagadnienia wykorzystania źródeł radiowych zostały wystarczająco omówione, w szczególności niedosyt pozostaje przy omówieniu zagadnień związanych z ograniczeniami prawnymi dotyczącymi dostępu i korzystania z zasobów programowych. Niedosyt pozostawia również potraktowanie zagadnienia związanego z wartościowaniem i procesem brakowania dokumentacji nagraniowej.

Źródło: M. Behmer u.a. (Hrsg.): Das Gedächtnis des Rundfunks

Jolanta Leśniewska
AP Płock O/ Kutno